

HLIMNA

~~~

- *Ryan Lawmkima*

Veng pakhatat hian thian pahnih Fela leh Sanga an awm a, thil engkim an tidun deuh ziah a. An thian dun chuan thuawih thei tak an ni a, an zirtirtute pawhin naupang dangte tana entawntlak an ti hle thin.

Hun a kal zel a, pawl kua an lo ni ve ta. Sanga chuan thian tha lo kawm a hrat avangin thil tha lo a ti chho tan a; Fela chuan ti ve lo turin hrilh reng mah se awih a tum lova, "A ho em mai! I pa lo em mai!" tiin a chhang let thin a. Sanga leh a thiante chuan Fela chu an tibuai chho tan a, a tiffin-ah te chi an bunsak thin a, a bag tihthehsakin, a kawr te an pawt thler a; nimahsela Fela chuan a tilet ve duh miah lo. Ina a haw chuan a nu-in eng thil nge thleng a lo zawt a, Fela chuan a tluk a, a kawr leh bag thira a lo inbah vanga tet niin a sawi a, a nu pawh chuan a awih ve ta mai a.

~~~

Sanga leh a thiante chu sikul ban hnuah khawlaiah awm khawtlaiin meizialte an zu ru a, in a thlen meuh chuanin tlai dar nga a ri tawh a. A chhung ten thil awmzia an zawh chuan Sanga chuan truck-in a thil phurh tihbuak an thianhovin an puih vanga haw tlai angin a insawi a, a chhungte chuan fel an ti hle a; mahse, an 'Sanga' hriat kha a lo ni tawh si lo tih hi an hre miah lo.

~~~

A tuk sikul banah chuan Sanga leh a thian ten Fela kawng kal lai chu an nam dawrh a, motor tlan lai chuan a rawn su palh ta hlah mai a, nikhawhrelovin a awm ta a. Sanga chhungte chuan thil thleng chu an hmu vek a, an hau hrep a. Sanga chuan phat han tum viau mah se a chhungte chu a bum thei lo. Fela chu damdawi inah rei taka awm a, a nu chu a lungngai em em a. Sanga nu leh pa chuan Sanga chu Home-ah dah

an tum a, a mangang chuan tap chungin a nu leh a pa hnenah dah lo turin a ngen a. Sanga nu leh pa chuan Fela leh a chhungte ngaihdama a awm loh chuan an dah tur thu an hrilh a. Sanga chu a thiltih tak avang khan a inchhir em em a, zanah pawh a mu thei lova, Pathian hnenah a tapngtai ta a, "Aw Lalpa, ka nu leh ka pa ten min ngaihdam theih nan lo tapui teh!" a ti a; mahse, a bengah chuan, "Fela leh a chhungte ngaihdamna i mamawh zawk," tih ri hi a hre tlat mai a, mut pawh a muhil thei lo a.

~~~

Ni eng emaw zat hnuah chuan Fela chu a lo harh chhuak ve ta a, eng nge thleng tih pawh a hre mumal lo. A nuin thil thlen dan a hrilh chuan Fela chuan thinrim hmel chhete pawh a pu lova, "E! A pawl lo, ka ngaidam e! Nunah hi chuan intihbuai chang a awm ve thin alawm," a ti reuh a. A nu chuan mak a ti em em a, a lawm hle tih a hmelah a hriat bawh. Sanga chuan inchhir leh zak takin a va tlawh a, Fela chu a mitah pawh en tha ngam lovin, inthlahrung takin, "Fela, ka thiltih soal ka hria e, i ngaihdamin k..k..ka awm thei ang em? Min ngaidam thei lo mah la ka hre thiam lutuk." Fela chuan, "E! Sanga, ka ngaidam che alawm, mahse, ti tawh lo la, chuan i thiante pawh kha kawm tawh lo la," a ti a. Sanga chuan Fela'n a ngaihdam thu a han hriat chuan a lawm hle mai a, a thian kawm thinte pawh kawm tawh lo turin a intiam a, an pahnih chuan an inkuah a. Sanga chhungte chuan Fela inenkawl na senso zawng zawng an lo pe vek a, Fela nu chu a lawm em em a, pek a ngaih loh thu a sawi chungin Sanga nu leh pa chuan an bat liau liau a ni thu an hrilh a.

~~~

Fela leh Sanga pawh puitling an lo ni ve ta. Fela chu daktawr hna thawkin mi tapui hi a vei em em a; Sanga chu pastor niin Kohhrana mi puih te, Pathian Thu sawi te, Pathian pawl te hi a vei em em thung a. An hnate chu nuam ti takin an thawk a, mi hlawhtling tak an lo ni ve ve ta a. An chanchin pawh miin an hre zel a, ngaihsan an hlawh dun hle. Chawlhni tlai khat chu Pastor Sanga chumi zana thusawi tura a inbuatsaih mek laiin a phone a lo ri a, a pa boral thu a lo ni. Hamhah takin, "Ni lo, ni lo!" tiin a

tap zawih zawih a. Chutih lai chuan a thusawi tur a buatsaih mek thupui, “Engkim hi kan thatna tura thleng a ni,” tih chu a hre chhuak a, a rilru a tipaukhauh a, a thusawi tur chu hlen hram a tum a. Hnuk ulh deuhin, tha takin thu pawh a sawi ve thei ta mai a. A pa boral thu a sawi chuan Kohhran mipuite chuan an lainat hle mai a, ralna pawh cheng sing chuang lai an pe khawm nghe nghe.

~~~

Kum a vei zel a, Fela leh Sanga chu an lo upa ve tan tawh a, an hnathawh lai atanga ‘pension’ nan kum khat ve ve chiah an nei tawh. Hna an thawh chhunga anmahni puitute lawmthu hrilh mawlh mawlh chungin, an hun la neih ang angah theihtawpa thain an thawk zel a. Hun eng emaw ti atanga a insawisel avangin Sanga chu daktawr hnenah a inentir a, ‘investigation’ te an han tih chuan *cancer* a lo nei reng tih an hmu chhuak a. A enkawltu daktawr chuan a rang lama hmunpui lam pan vat turin a hrilh a. Phaia kal tur chuan senso tam tak a ngaih avang leh vai ramah tu mah hmelhriat an neih loh avangin an huphurh hle mai.

A thianpa chanchin Fela’n a lo hriat vele chuan rang takin a rawn tlawh a, sum tam tham tak a pek bakah, a tul chuan amah ngeiin phaia a hruai theih tur thu a hrilh a, Sanga te chhungkua chu an lawm em em a. Tichuan, Fela chuan Sanga chu phaia *cancer* damdawi in tha takah hruaiin, daktawr a lo ni ve bawk nen, engkim awlsam takin a tihpui zung zung a, a inenkawl zui zelnaah pawh an awlsam phah hle a ni. Chutianga thla eng emaw zat an inenkawl hnu chuan Sanga pawh a lo dam tha ve ta hle a, Fela chu lawmthu a hrilh mawlh mawlh a, “Fela, nangmah vang chauha tun hi thleng thei ka ni a; kan naupan laia kan tihbuai thin che kha ka ngaihtuah chang hian ka zak ngawih ngawih a, thil soal tak ka lo ti thin a ni,” a ti a. Fela chuan, “Eee! Khang hun kha chu a rei tawh em mai, a ho lutuk. A thuhrimin, min lo tibuai lo ula chuan tun dinhmun hi ka thleng bik lovang!” a ti a. Sanga chuan mak ti takin, “Ka tihbuai thin vang che khan engtin nge tun dinhmun i thlen theih?” Fela chuan, “Min lo tibuai miah lo la chuan inenkawl na tur pawisa min pe miah lo ang a, pawisa min pe miah lo la chuan mi tanpui duhna thinlung ka nei lo anga; mi tanpui

duhna thinlung nei lo ila chuan daktawr ka ni kher lovang!" tiin a chhang a. Sanga chuan mak a ti hle a, "Nang pawh khan min ngaidam lo la chuan ka nu leh pain Home-a min dah an tum a, pastor niin tun dinhmun hi ka thleng dawn bik hauh lo a ni," a ti a. An pahnih chuan Pathian hnenah lawmthu sawiin an tawngtai dun ta a.

~~~

Chhungkaw inpawh tak an nih avangin Fela tupa Rina leh Sanga tupa Ruata te pawh chu kum li vel lek an nih atangin an inkawm chho ve tan a, thian tha tak niin an class-ah pawh 'Naupang Fel Ber Award' an indawnchhawk thin a. An thil tih apiangah an pute (Fela leh Sanga) lo tih thin angin an ti-dun ve ziah bawk a. Ni khat chu an pahniha an infiam laiin Rina chu tla soal palhin, a kut leh ke ruh a titliak hlah mai a. Damdawi inah an hruai a, an tuam khawng a, kum khat zet infiam thei lovin a awm phah ta a. Ruata chuan thian dang kawm tur a nei a, Rina chu a theihnghilh hman emaw tih tur khawpin a kawm ngai ta lova, mahse, Rina a lo dam leh chuan an inkawm nasa leh hle. Hun a inher liam zel a, Rina chu IAS niin hna pawh a thawk tha hle a, Ruata chu sipai a ni a, chanchin pawh an inhre zui vak thei lo.

Ni khat chu vanduaithlak deuhin indonaah Ruata chu ralin an kap hlum tih thu an hre ta hlah mai a, Rina pawhin a chanchin chu lo hre ve nghal a. A mittui a tla sawk a, a naupan lai zawng zawnga a thian tha ber thi ta chu pawh a tiin, a tuar ve tak zet a ni. Vuinaah kal duh viau mah se, a hnain a zir loh avangin a ruang tak ngial pawh a hmu thei dawn si lova, hrehawm a ti hle a, a chhungte chu Ruata vuinaa kal ve ngei turin a chah a. Rina pu, Fela pawhin a thianpa Sanga tupa vuinaa kal ngei a tum thu a lo hrilh a. Fela chuan a thianpa Sanga hnenah chuan, "Ruata kha mi fel tak a ni asin, a boralna hi nat vawng vawngna tham a ni a, ka tupa Rina pawhin a tuar hle mai," a ti a. Sanga chuan, "A ni ngawt mai tiraw! Mahse kei zawng, engkimah hian lungngaihna tur lai, a chhe lai, manganna tur lai te hi hmuh loh luih ka tum thin. He khawvela Ruata a lo pian ve a, i tupa Rina tan thian tha tak a nih ve a, kan ram humhim nan a nun hlan thei khawpa Pathianin a lo buatsaih hi a lawmawm ka ti lutuk! A boralna

hi chu kan chhungkaw tan thil lungchhiatthlak tawp a tih loh theih loh a, amaherawhchu, ka sawi ang khan, a tha lai leh lawmawm lai hi hmuh hram ka tum thin zawk a ni. Kan Pathian hi chu a va tha em!" tiin a lo chhang a. Fela chuan, "Sanga chu i pui hle mai! Kei ni ila, hetiang hian ka thlir thiam der lovang!" a ti a, a rilru a khawih hle. Tichuan, vuina hun chu an tan ta a, Ruata pu Sanga hla duh ber, Kristian Hla Bu no. 489-na, 'Van hmun ropui, hmangaih ram khi' tih hla an sa a, chumi zawh chuan ram tana martar-te vui danin, chawimawina te nen ropui taka vui liam a ni ta a ni. Fela chuan Ruata vui hnuah pawh vawi eng emaw zat Sanga te chhungkua chu tlawhin a va lenpui thin a, a tupa Rina pawhin a thianpa ral nan cheng nuai hnih lai a rawn thawh bawh a. Sanga te chhungkua chuan thian tha tak mai Pathianin a lo pek avangin lawmthu an sawi mawlh mawlh a.

~~~

Tuk khat chu Fela rawn tho chhuak mai lo avang chuan a chhungte ngaih tha lovin a pindan an va en a, an han koh pawhin a chhang si lo. An han khawih a, a taksa a lo sa vur a, nikhua a hre mumal hauh lo mai a, hmanhmawh takin damdawi in hnai berah an tlanpui nghal a. Daktawrtan an han en vel chuan a thluaka thisen zam chat a, 'stroke' nei niin an ringhlel a, rang taka damdawi in lian zawk pan turin an ti a, 'ambulance' in hmanhmawh takin an tlanpui ta vut vut a. Damdawi in tha berah chuan ICU-ah dahin, 'oxygen' te an pe a, enkawlna a mamawh ang zawng zawng an ti tan nghal a, chuti chung chuan hma a sawn thei vak lo. Sanga pawhin a thianpa chanchin a hriat vele damdawi inah va kal ve nghalin, ICU-a va hmuh a dil a, an lo phalsak a, a thianpa lu chung kut nghatin tihtakzetin a tawngtaisak a, "Aw Lalpa kan Pathian, engkim I tithei tih kan hria e. Lalpa, hei Fela hi damlohna rapthlak takin a bawh mek a, khawngaih takin rem I tih chuan, I tihdamna kan rawn dil a. A enkawltu daktawrte leh nurse te pawh malsawm la, a damdawi zawng zawng pawh malsawm ang che. Lalpa, I tel lo chuan keini chu engmah kan ni lo, mahse a nun hi lak a hun I ti a nih pawhin pawm thiam thei turin min pui la, ani pawh na hrehawm tuartir suh ang che. Isua Krista hmingin kan dil a che," tiin a tawngtai a, mittui parawl teuhin a thianpa, a tana rinawm em em,

engmah hre lova natna khuma mu reng chu a en a, an naupanlaia hlim taka an inkawm ṭhin lai te a mitthlain a hmu zut zut a. ICU-ah rei tak awm a theih loh avangin, a ṭhianpa a hmuh hnahnun ber a ni ang em tih rilrua inzawt reng chungin a chhuahsan ta a. Fela dinhmun chu a lo ṭhat loh em avangin, daktawr ten theihtawp chhuah mah se, ICU-a n inga a awm hnu chuan a boral ta a. A tu leh fate chuan nasa takin an ṭah a, an sun a, Sanga pawh rang takin a ṭhianpa te in lam chu pan vatin, a ruang awmna chu a rawn pan ve nghal a.

“Pathianin ṭhian ṭha tak, Fela min pe hi ka lawm e. Hetia min kalsan ta mai erawh a va hrehawm tak em. Mahse, engkim hi Pathian thu a ni a, A thu chu keini’n hnialin duh lo thei pawh kan ni si lo. Ka ṭhianpa hi ka ngai dawn a, a tel lova hun hman hi ka va chak lo em!” tiin mipui hmaah chuan hnuk ulh ṭeuhin thu a sawi a, rei Pawh a sawi zui thei lo. Fela mu tlawn reng mai chu a en ngawih ngawih a, insum pawh a tum lo. Fela puala hla hnahnung, ‘Isua hmangaihna leh ṭhatna leh zahngaihna I fak ang’ tih an sak lai te chuan a mittui a dang zo lo a ni ber. Vuina programme an zawh chuan Sanga chuan Fela chhungte chu a bia a, an inbiak hnu chuan Fela pindanah a han kal a, a khumah chuan lehkhah-ip hi a lo let bam a. A han hawng a – *“Sanga, hei hi i hmu a nih chuan, ka chung a i ṭhatna zawng zawng avang khan ka lawm tih min lo hriatsak ang che aw. Ṭhianpa, ka dinhmun i hria a, ka lo boral a nih pawhin lo lungngai suh aw...ṭhian ṭha tak ka nei thei che kha ka lawm a, ṭhian ṭha hlutzia ka hriat thar phah nasa hle. Ka ngaihlu che.”* – Fela tih chu a chhiar a, a mittui a dang zo lo Chiang Kher mai.

~~~

Hun a liam zel a, Sanga pawh kum sawmriat leh pakua lai a lo ni ve tawh a, a chakvak tawh lo hle. Ni khat chu step-ah a lum palh a, a insawh na hle a, mahse, damdawi ina kalpui ngai khawpin a na lo thung. Ni li vel chu khumah a mu tawp a. A mumangah Fela nena an inkawm lai a hmu a, a harh thut a, phur hmeh deuh hian Fela chu a zawng a, mahse, mumang mai a lo ni si. Fela sun bawh, a taksa na bawh, a chau hle a, mahse, zawi zawiin a lo zia ve zel a, a kal leh thei ta a. A mumang chu a ngaihtuah

chhuak fo a, van lam thlir vang vang pahin, ‘Fela, la dam ve la ka van ti
thin tak em,’ a ti leh vawng vawng thin.

Kum ruk a liam leh a, Sanga chu kum sawmkua leh panga mi niin
bawrhsawmna neuh neuh avang chuan a taksa chu a chak lo hle tawh a,
khum chu a khawvel a ni deuh tawp tawh mai. Ni khat chu a khua a sik
deuh a, thenawm khawvengte chuan an rawn kan sap sap a. Sanga chuan,
“Pathianm hnenah ka kal dawn,” a ti leh thin a, a chhungte leh amah rawn
kantute chuan mak an ti hle. Upa tak, buaipui ngai tak ni tawh mah se a
boral ang tih chu an hlau hle. “Pathian hnenah ka kal a nih pawhin lo
lungngai suh u. Kum tam tak Pathianin min hruaiin, chhungkua leh thian
tha tak tak min pe a, ka lung a awi a ni,” tiin a kianga mite chu a hrilh a. A
chhungte chuan sawi tur pawh hre lovin an en thap mai a. “Fela pawh ka
han hmu leh mahna,” a tih zawm leh a. A chhungte zinga mi pakhat
chuan, “U Sang, min kalsan suh aw, kan thla a phang a nia,” a lo ti vat a.
Sanga chuan, “E, nakinah kan la inhmu leh dawn alawm. Ka kal hma hian
hei erawh ka chah duh che u – in dam chhung hian Pathian lo ring flat zel
u la, A hnena tawngtai theihnghilh ngai suh ang che u. Tin, lo in
hmangaih zel rawh u,” a ti a, a melh ngai a melh reng a, a kal zui chu a ni
ta mai a.

~~~

A rin ang ngeiin Sanga chuan chatuan ramah chuan Fela chu a han hmu
leh a, an inkuah vawng vawng a. Sawi tur pawh an hre lo, an inen a, an
inkauh leh vawng vawng thin a ni ber. An thian dun chuan buaina leh
harsatna nei lovin an inkawm reng a, Fela chuan, “Sanga, i lo ngaihawm
hman khawp mai, tunah kan inhmu leh thei hi a va mak teh reng em, kan
Pathian hi chu a lo tha a ni,” a ti a ti mai a. Sanga chuan, “Nang deuh
alawm ngaihawm. Khawvelah khan min kal bosan hma si a, hrehawmna
leh natnain min bawh reng bawk nen. Nang chu he hmun nuamah hian i
lo awm reng bik a, min lo thlir thin te hian ka ring a, ka rawn hawi chho
leh ringawt zel asin. Hetia kan inhmu leh thei hi chu ka va lawm tak em,”
a lo ti ve bawk a.

Chu hmunah chuan an tleirawl lai ang maia chak tha leh nuam ti takin an awm a. Kum tam tak a ral hnu chuan Fela chhungte leh Sanga chhungte pawh chu an hnenah chuan an rawn kal ve zel a, an hlimin nuam an ti em em mai. Fela, Sanga, Rina leh Ruata te han inhmu leh chu an hlim ngang mai.

“Hlim taka awm aia hlu hi a lo awm lo a nih hi!” Ruata chuan a ti a, Sanga chuan, “Isua Kristain min chhandamna ai pawhin maw!?” a lo ti ve nghal a. Tu mah an tawng zui lo, an inen a, an pali chuan lungawi leh engthawl tih hriat takin, inkuah rialin an kal liam ta a.

~~~~~

Ziaktu	: Ryan Lawmkima
Pa hming	: Henry C. Lalrawnkima
Pawl zat	: Pawl 8
Sikul	: English Congregation School, Mission Veng
Chenna hmun	: A1/6, Mission Veng, Aizawl, Mizoram
Biak theihna	: 9862326383 (ka nu)